

El joier dedicat a la seva dona Carme, pel seu sant, el 16 de juliol de 1942, i una mena de tabaqueres o petaqués dedicades als seus fills Jordi i Àngel són una mostra de l'habilitat manual de Francesc Surroca.

Resten també unes fotografies de les visites dels fills a la presó el 24 de setembre de 1942 i el 6 de gener de 1943, probablement.

I, finalment, el retrat que li va fer Rod, el pintor rus, company de presidi, el 1943, que presideix la coberta d'aquest llibre.

Carta a Josep Maria Vilar Serra l'abril de 1940

Aquesta carta de Francesc Surroca al company de presó Josep Maria Vilar, quan ja no es troben sota el mateix sostre, està escrita en català i, per tant, indica que la missiva no ha passat pel control de la censura i fa pensar que probablement Vilar ha estat traslladat a alguna oficina que manté relació amb la Presó de Girona.

Josep Maria Vilar Serra
CEL·LA

Presó Provincial de Girona
Cel·la dels Condemnats a Mort
GIRONA

[Girona, abril de 1940, dies abans del 22 d'abril, dia de l'aniversari del seu casament]

Amic Josep,

Tinc tantes coses a fer que gairebé te podria dir que no em queda temps per dedicar-vos. Aquesta explicació del meu silenci sembla una ironia més, però tingues en compte que és la pura veritat.

Malgrat aquesta disculpa justificada, seria un ingrata si deixés de correspondre a la teva atenció, i encara que per la «celda» vaig logrant la qualificació de fresc i de «galteres», no ho soc tant com ells creuen i una miqueta més del compte que tu em pots tenir.

Moltes de les noves que ens venen del pati, naturalment optimistes cent per cent, ens fan riure per les ximpleries que diuen, demostrant que el desig els cega i no els deixa veure més enllà del nas. Estem assabentats perfectament de la mar-

Amic Josep:

Ficis tantos coses a fer que gairebé te podria dir que no em queda temps per dedicar-vos. Aquesta explicació del meu silenci sembla una ironia més, però tingues en compte que és la pura veritat.

Malgrat aquesta disculpa justificada, seria me injurat si deixés de correspondre a la teua atenció, i emenc que per la "càbia" vaig logrant la qualificació de base i de "galteses" me ho soc tan com ell coneix i una inquietat més del concepte que tu en pots tenir.

Moltes de les noves que ens venen del pati, naturalment optimistes cent per cent, ens fan riure per ~~no~~ les simplicitats que bixim, demostrant que el veig els cega i no'ls deya venir més ulla del veig. Estem anhelantats perfectament de la marxa de les coses nacionals, i aquesta lleuitat convencional per tots aquells que portin la quarta part de però, fan ja ambirats per mi, si no en el seu detall, si amb la pura variació, amb el discurs de un fauchet Masas, i el paragraf destacat del discurs d'un ferrens fimer, aparegut en "La Vanguardia", plinera plamar, fa uns dies.

La qüestió internacional va embolicant-se tal com de temps time previst més que la seva marxa es leut en comparació a les necessitats que senten els companys del pit. L'interveir fa por, no sabem exactament el que pot passar, i tots flegats atravesem i patim una situació d'impotència que aturoem com quan la relacionem amb els nostres familiars.

Durpensions de nervera! Ningú dels fiers que no hagi passat per aquí per fer-se càrrec de la presència d'ènim que s'impere, ni de que aquí es viu una vida normal a excepció de les nits de "jurada".

i encara ^{en} aquestes, no falta els pocs moments de bon humor. És quel
 com inenarrable el que podria dir de la proximitat i salutaria d'aquells
 homes que estan condemnats a mort. És més, és maravellosa el seu
 caràcter i extraordinària la conformitat i moral. És deo que han
 malparat de la pura celta, un en cada picada, dignes d'admiració.
 Allò que dic en altre lloc " --- valent es tornava, el que li toqui ma-
 rar d'aquest món " exactissim.

Penso exagerar te dir que la pura celta potser es la primera en
 moral i en puresa de la vida. Segurament que el meu caràcter, la
 pura filosofia, i el meu modo d'entendre hi ha influït força. He conquistat
 completament la simpatia dels meus companys.

El d'assumpte meu! M'han dit que els meus documentals, a excepció d'un
 bon petit, són un encament per mi i els que m'ha tocat, la família
 Escudé crec que ha confiat que tenim la convicció de que soc innocent.
 La documentació de comunitat de pena es a Madrid i a Barcelona. La
 Comissió en dir que l'advocat Sarant d'aquesta documentació, treballa
 perquè en jutge morament. De tots formes tot això em preocupa poc.
 Més en el millor dels mons.

He fet tres punys, seguit a la comunitat creada amb la Comissió,
 que continua més interessantíssima que mai, m'ha dit a l'interior per
 escapar d'aquest mal somni. M'ha fet l'història i plagar-me de bores
 ara peria una cobardia fins d'entorn a casa la d'interior del fideïus
 mata perquè ells escriuereu-li. Quan ho tingui fet, com tindrà qui
 utilitzar el mitjà acatunat, ja tindrà oportunitat d'enters-t en,
 però una meta plena de fessura però tanta veritat. Duplicaig molt
 en el meu caràcter positiu, me tranquil de consciència, i era permet
 costar que en altres seria impozi.

Més hi i treballa molt, però un fume gris. Ja saps que et toca
 Arpaig de la terra Mestra qual informes en veuen de "perilla" amb
 el que pena potar a cap. Reverte als meus companys que sou els
 tem de les fiesures, i que corag. E' me dia en ve un altre, i felix.
 però aquell que ens poguem pujar en tranquilitat me agria
 me pollestra i si no s'avalia fet. M'ama al teu amic
 l'itè en tancar pel punt d'un foli i el subterani del País
 me caràcter. Quan acabi pensu fe i els de paper per m'enters els fons

xa de les coses nacionals, i aquesta llibertat condicional per tots aquells que portin la quarta part de presó, fou ja endevinada per mi, si no en el seu detall, sí amb la seva variant, amb el discurs d'en Sánchez Mazas, i el paràgraf destacat del discurs d'en Serrano Suñer, aparegut en *La Vanguardia*, primera plana, fa uns dies.

La qüestió internacional va embolicant-se tal com de temps tinc previst, sinó que la seva marxa és lenta en comparació a les necessitats que senten els companys de pis. L'esdevenir fa por. No sabem exactament el que pot passar. I tots plegats travessem i patim una situació d'impotència que atordeix com quan la relacionem amb els nostres familiars.

Impressions de nevera? Ningú dels pisos que no hagi passat per aquí pot fer-se càrrec de la presència d'ànim que impera, ni de que aquí es viu una vida normal a excepció de les nits de «picada», i encara en aquestes no falten els seus moments de bon humor. És quelcom inenarrable el que podria dir de la serenitat i valentia d'aquests homes que estan condemnats a mort. És més, és meravellós el seu esperit i extraordinària la conformitat i la moral. Els dos que han marxat de la meua «celda», un en cada picada, dignes d'admiració. Allò que dic en un altre lloc «... valent es tornarà el que li toqui marxar d'aquest món» és exactíssim.

Sense exagerar te diré que la meua celda és la primera en moral i en riure'ns de la vida. Segurament que el meu caràcter, la meua filosofia i el meu modo d'ésser hi ha influït força. He conquistat completament la simpatia dels meus companys.

L'assumpte meu? M'han dit que els meus denunciants, a excepció d'en Pere Petit, volien un escarment, però mai el que m'ha tocat. La família Fontàs crec que ha confessat que tenen la convicció que soc innocent. La documentació de commutació de pena és a Madrid i a Barcelona. La Carmina em diu que l'advocat, davant d'aquesta documentació, treballa perquè em jutgin novament. De totes formes tot això em preocupa poc. Visc en el millor dels mons.

De totes maneres, degut a la correspondència creuada amb la Carmina, que continua més interessantíssima que mai, m'ha decidit a lluitar per escapar d'aquest mal somni. Me fa llàstima i plegar-me de braços ara seria una covardia. Tinc demanada a casa la direcció del tinent Mata, perquè vull escriure-li. Quan ho tingui fet, com que tindrà que utilitzar el mitjà acostumat, ja tindràs oportunitat d'enterar-te'n. Serà una lletra plena de frescura, però també verídica. Influeix molt en el meu caràcter sentir-me tranquil de consciència, i em permet cosetes que en altres seria impropis.

Visc bé i treball molt, però no fumo gaire. Ja saps què et toca. Agraït de la teua lletra, els informes de la qual em venen de «perilla» amb el que penso portar a cap. Records als meus companys que són els teus de les oficines. I, què, carai, d'un dia en ve un altre, i feliç serà aquell que ens puguem menjar amb tranquil·litat un aguinaldo, un pollastre i, si no, mala llet. Mana al teu amic,

Paco

Estic en tasca pel sant d'en Jordi i l'aniversari del meu casament. Quan acabi, penso fer objectes de paper per regalar als bons amics.

Les claus de la carta de l'abril de 1940 a Josep Maria Vilar Serra

Aquesta carta en català d'un condemnat a mort a un excompany de presó que utilitza «el mitjà acostumat» dona unes claus molt especials. Primer de tot crida l'atenció que el presoner no té temps i que no és cap ironia. Segon, que no és un fresc ni un «galteres». Tercer, l'optimisme «de les noves que ens venen del pati» no es correspon amb la realitat. Quatre, és un home informat que llegeix la premsa: «estem assabentats de la marxa de les coses nacionals», del discurs de Sánchez Mazas i del destacat de Serrano Suñer a *La Vanguardia*. Cinquè, el panorama internacional es complica. Sisè, el futur «atordeix» quan pensem en els familiars. Setè, impressions de nevera? Com si ell no fos un d'ells afirma: «És quelcom inenarrable el que podria dir de la serenitat i valentia d'aquests homes que estan condemnats a mort.» Vuitè, «he conquistat completament la simpatia dels meus companys».

El punt novè és «L'assumpte meu?». Els denunciants, fora de Pere Petit, volien un escarment. La família Fontàs confessa que és innocent. La petició de commutació és a Madrid i a Barcelona. «La Carmina em diu que l'advocat treballa perquè em jutgin novament». Però això no el preocupa i afirma: «Visc en el millor dels mons.»

El punt desè és «la correspondència creuada amb la Carmina, que continua més interessantíssima que mai». Sens dubte que aquí s'ha perdut un testimoniatge del més alt valor. Només en resten unes escasses mostres, totes posteriors a 1940.

El punt onzè parla del tinent Mata. Sens dubte es tracta de Gabriel de la Mata Fernández, el Jutge Instructor, núm. 1, del Consell de Guerra Permanent núm. 3, que es va fer càrrec del procediment des del 28 de setembre de 1939, fins al 16 de gener de 1940, en què agafa el timó un nou jutge, Innocencio Fraga Losada, just abans de començar el Consell de Guerra pròpiament dit el 13 de febrer de 1940.

Com es pot veure per aquesta nota del diari *El Pirineo* (26/07/1939), el tinent Mata gaudia d'un cert prestigi social, per no dir criminal:

Después de pasar un breve período de vacaciones en su pueblo natal de Ponferrada, se halla entre nosotros, reintegrado a los trabajos propios de la Auditoría de Guerra de esta ciudad, nuestro querido amigo, culto abogado y Teniente Juez del Juzgado Militar núm. I de esta Plaza, Don Gabriel de la Mata Fernández, al que saludamos cordialmente con motivo de su retorno.

Estava casat amb Joana Güell Forné. Es va convertir en Registrador de la Propietat a Madrid el 1974 i va morir l'1 de febrer de 1994 a Madrid i enterrat a Ponferrada.

Surroca tenia intenció d'escriure al tinent Mata i tenir informat el seu amic Vilar «pel mitjà acostumat» d'aquesta carta tan pensada com totes les seves: «Serà una lletra plena de frescura, però també verídica. Influeix molt en el meu caràcter sentir-me tranquil de consciència, i em permet cosetes que en altres seria impropi.» No se'n sap el resultat.

Punt dotzè i últim: una moral a prova de bomba, resiliència en estat pur. «Visc bé i treballo molt, però no fumo gaire. Ja saps què et toca. Agraït de la teva lletra, els informes de la qual em venen de “perilla” amb el que penso portar a cap. Records als meus companys que són els teus de les oficines. I què, carai, d'un dia en ve un altre, i feliç serà aquell que ens puguem menjar amb tranquil·litat un aguinado, un pollastre i, si no, mala llet.»

I encara una postdata per aclarir que està treballant en els regals del sant del seu fill Jordi (23 d'abril) i de l'aniversari del seu casament (22 d'abril). I que quan acabi farà objectes de paper per als bons amics.

L'obra de teatre *La felicitat entre reixes*

Tal com es pot llegir a les pàgines centrals d'aquest llibre, *La felicitat entre reixes* és una comèdia, de caràcter filosòfic, que aborda la teoria de la felicitat en les pitjors circumstàncies, i està muntada sobre set personatges, que es troben a la presó: cinc són companys de cel·la, més un carceller i un declamador, que és l'alter ego de l'Autor, com de fet ho són, amb variants, tots els personatges. L'obra transcorre un dia del mes de maig de 1940, a la cel·la dels condemnats a mort.

L'esquema d'aquesta comèdia, estructuralment, és clàssic i es compon de dos quadres: el *Quadre Primer* es titula deliberadament «A manera de pròleg», on el Declamador explica la biografia de tots els personatges; el *Quadre Segon*, sense títol, té sis escenes. I un èxode o epíleg, que apareix al final del